

УДК 7.036Бланк:025.171**ЛАМОНОВА ОКСАНА**

кандидатка мистецтвознавства, наукова співробітниця відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтв Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (Київ, Україна). ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6937-421X>

LAMONOVA OKSANA

a Ph.D. in Art Studies, a research fellow of the Department of Visual and Applied Arts of M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine). ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6937-421X>

Бібліографічний опис:

Ламонова, О. (2020) Бер Пінхусович Бланк – ілюстратор і кореспондент Максима Рильського (за архівними матеріалами відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтв ІМФЕ ім. М. Т. Рильського). *Матеріали до української етнології*, 19 (22), 114–120.

Lamonova, O. (2020) Ber Pinkhusovych Blank, an Illustrator and Correspondent of Maksym Rylskyi (Based on Materials of the Archives of the Department of Visual, Decorative and Applied Arts of M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology). *Materials to Ukrainian Ethnology*, 19 (22), 114–120.

**БЕР ПІНХУСОВИЧ БЛАНК –
ІЛЮСТРАТОР І КОРЕСПОНДЕНТ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО
(за архівними матеріалами відділу образотворчого та
декоративно-прикладного мистецтв ІМФЕ ім. М. Т. Рильського)**

Анотація / Abstract

Бер Пінхусович Бланк (1897–1957) – відомий український графік, учень бойчукіста І. Падалки, майстер деревориту, автор станкових творів та ілюстрацій, у тому числі до поезій П. Тичини і М. Рильського, комедій В. Шекспіра. В архіві відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтв ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України зберігаються унікальні матеріали щодо цього митця. Два ділові листи до Б. Бланка від директора Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР і відомого поета М. Рильського пов'язані з виданням словника «Художники Радянської України», який, на жаль, так і не вийшов друком. Окрім того, в архіві зберігаються рукописи художника (анкети, довіреність, список творів), вісім варіантів тексту статті З. Лашкул про Б. Бланка для словника «Художники Радянської України» із численними власноручними виправленнями і доповненнями графіка, його автобіографія (машинопис), чорно-білі фотографії творів митця (зокрема, дереворити із циклу «Поезія наших днів», серед яких є й ілюстрація до вірша М. Рильського «Ластівки літають» (1947)) та ін. Ці матеріали є цікавими документами епохи, адже містять не лише необхідні факти, але й чимало виразних деталей і характерних епізодів, через які в біографії конкретної людини простежуємо складний і драматичний період в історії цілої країни.

Дослідження є частиною індивідуальної планової теми авторки «Особливості інтерпретації національної традиції в українській графіці 90-х років ХХ ст. – 10-х років ХХІ ст.» і загальної планової теми відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтв ІМФЕ ім. М. Т. Рильського «Українське мистецтво від середньовіччя до Новітнього часу: пошук і формування національної своєрідності в контексті світового культурного простору», а також роботи над «Словником художників України». Подальша робота в архіві відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтв ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, без сумніву, виявить ще чимало цікавих, навіть унікальних матеріалів, які стануть важливим доповненням до історії мистецтва України минулого століття, а також до багатотомного «Словника художників України», над яким працює відділ.

Ключові слова: Бер Бланк, українське мистецтво 1930–1950-х років, харківська графічна школа, книжкова ілюстрація, лінорит, дереворит.

Ber Pinkhusovych Blank (1897–1957) is a famous Ukrainian graphic artist, a student of M. Boichuk's follower I. Padalka, a master of wood engraving, the author of easel works and illustrations, including the ones for the poems of P. Tychna and M. Rylskyi, comedies of V. Shakespeare. Unique materials related to this artist are preserved at the archives of the Department of Visual, Decorative and Applied Arts of the NAS of Ukraine M. T. Rylskyi IASFE. Two business letters to B. Blank from the director of the Institute of Art Studies, Folklore and Ethnography of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR and the famous poet M. T. Rylskyi are connected with the publication of the *Artists of Soviet Ukraine* dictionary, which, unfortunately, has never been published. In addition, the artist's manuscripts (questionnaires, power of attorney, list of works), eight versions of the text of the article by Z. Lashkul about B. Blank for the *Artists of Soviet Ukraine* dictionary, with numerous handwritten corrections and supplements made by the graphic artist, his autobiography (typescript), black-and-white photos of the artist's works (in particular, woodcuts from the *Poetry of Our Days* cycle, among which there is an illustration for M. Rylskyi's poem *Swallows Fly* (1947) and others) are kept at the archives. These materials are interesting documents of the epoch, because they contain not only the necessary facts, but also many expressive details and characteristic episodes, through which a complex and dramatic period in the history of the entire country is reflected in the biography of a specific person.

The research is a part of the authoress's individual planned topic *Peculiarities of the Interpretation of the National Tradition in Ukrainian Graphics of the 1990s – 2010s* and the general planned topic of the Department of Visual, Decorative and Applied Arts of M. T. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology *Ukrainian Art from the Middle Ages to Modern Times: the Search and Formation of National Identity in the Context of the World Cultural Space*, as well as the work on the *Dictionary of Artists of Ukraine*. Further work in the archives of the Department of Visual, Decorative and Applied Arts of the NAS of Ukraine M. T. Rylskyi IASFE, undoubtedly, will discover many more interesting, and perhaps even unique materials, which will become an important supplement to the history of art of Ukraine of the last century, as well as to the multi-volume *Dictionary of the Artists of Ukraine*, which the department is working on.

Keywords: Ber Blank, Ukrainian art of the 1930s – 1950s, Kharkiv Graphic School, book illustration, linocut, woodcut.

Приводом для листування між харківським графіком Бером Пинхусовичем Бланком й Інститутом мистецтвознавства, фольклору та етнографії (нині – Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського; далі – ІМФЕ) став словник «Художники Радянської України». На жаль, це видання не побачило світ. Однак надіслані митцем матеріали – листи, рукописи, машинописи, фотографії – зберігаються в архіві відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва ІМФЕ.

Перший лист М. Рильського до Б. Бланка має надписану дату «5 II», тобто 5 лютого, а за штемпелем на конверті можна визначити й рік – 1948. Наводимо його повний текст:

«Копія

Вельмишановний Бер Пинхусович!

Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії Академії наук УРСР при цьому надсилає Вам поповнений та виправлений ре[є]стр робіт, експонованих Вами на виставках і просить Вас терміново на цьому реєстрі зробити такі помітки:

1. Над кожним твором, який було експоновано повторно, поставити той номер,

під яким цей твір показано в реєстрі перший раз.

2. Над [к]ожним твором через рисочку / - / поставити дату написання твору.

Якщо протягом тижня з дня одержання цього листа Ви не дасте відповіді або не повідомите про найближчий час, коли Ви зможете дати потрібні відомості, Інститут зму[ш]ений буде у «Словнику сучасних художників Радянської України» дати тільки реєстр виставок, в яких Ви брали участь своїми роботами, але не позначати самих робіт, що не бажано ані Вам, ані Інституту.

Сподіваючись на швидку відповідь, Інститут вважає за обов'язок повідомити Вас, що це його прохання пов'язане з видавничими вимогами.

Директор Інституту Дійс. чл. АН УРСР (М. Т. Рильський).

Вчений секретар (Ю. Костюк) ¹» ².

До листа додається текст статті про Б. Бланка (машинопис) зі підписом «З. Л.» (З. Лашкул).

Дату написання другого листа також встановлено за штемпелем на конверті – «16 4 48», тобто 16 квітня 1948 року. Наводимо повний текст цього листа, що

Бланк Б. Ілюстрація до вірша М. Рильського
«Ластівки літають». 1947 р.
Гравюра на дереві

розпочинається характерним і виразним «уніфікованим» зверненням:

«Борису Павловичу Бланку
Харків, пер. Покровського 9, кв. 40
Вельмишановний Борис Павлович.

Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР надсилає Вам текст біографії, яку буде вміщено в «Словнику сучасних художників Радянської України», просить Вас терміново проглянути цей текст і дати свої зауваження. Всі додатки, зміни та поправки буде внесено при належній з Вашого боку документації.

Разом з тим Інститут з подякою повертає Вам два фото з Ваших робіт і просить підтвердити одержання.

Директор Інституту, Дійсний член АН УРСР (М. Т. Рильський).

Зав. Від. образотворчого мистецтва (Б. С. Бутник-Сіверський)»³.

До цього листа додано список виставок Б. Бланка (машинопис).

З перепискою між художником й ІМФЕ пов'язана також його рукописна довіреність⁴. Доповненням до довіреності є список (рукопис) зі 116 творів Б. Бланка 1927–1948 років і «112 фотознімків товарних знаків»⁵.

Окрім того, в архіві зберігаються анкета Б. Бланка (рукопис)⁶; його лист-список виправлень до статті З. Лашкул (рукопис)⁷; текст статті З. Лашкул у численних варіантах – 1 рукопис і 7 машинописів, із численними рукописними виправленнями і доповненнями⁸; 4 чорно-білі фотографії гравюр Б. Бланка⁹; два екземпляри автобіографії Б. Бланка (машинопис)¹⁰, до одного з яких додано заповнену художником від руки «Картку» до словника «Художники Радянської України»¹¹.

Наводимо текст автобіографії художника.

«Бланк Борис Павлович
художник-графік
Автобіографія

Родився в 1897 г.¹² в гор. Либаве¹³, був. Курляндской губернии. Отец – служащий импортно-экспортной торговой конторы¹⁴. С 6 лет учился в еврейской начальной школе «Хедере». С 13 лет в реальном училище, которое окончил в 1916 г. в гор. Волчанске¹⁵. В 1922 г. поступил в Харьковский художественный техникум, преобразованный впоследствии в Институт¹⁶. В 1929 г. защищал дипломную работу и окончил институт с заграничной командировкой, которая, однако, не была осуществлена. По окончании института¹⁷ до 1935 работал совместно с художником Фрадкиным¹⁸. За это время мной был выполнен ряд серий гравюр («Евреи на земле», «Антирелигиозная серия», «Старое и новое»). Оформлен в гравюре и на дереве и на линолиуме ряд изданий (Альманах еврейских писателей ВУСПП, «Путешествие Гулливера» Свифта, «Тиль Уленшпигель» Шарля де-Костера). С 1935 г. работаю самостоятельно. Оформил гравюрой и на дереве следующие издания: «Фишка Кривой» Менделе мойхер «Сфориме»¹⁹, книгу стихов еврейского поэта Д. Гофштейна, избранные повести и романы Менделе мойхер Сфориме, сборник поэзий «Партия ве-

дет” П. Тычина, поему “Красногвардейцы” Сосюры и др.²⁰

Работал в гравюре и рисунке над детскими книжками еврейских и украинских писателей. Выполнял для выставок и юбилейных альбомов ряд линографий и литографий, среди них “Вход Красной Армии в Харьков в 1919 г.”, цветная линогравюра, “Шевченко в детстве” автолитография²¹, “Шевченко слушает Кобзаря” автолитография²², “Пушкин в театре” – цветная линогравюра²³. На выставках принимал участие с 1927 г.²⁴ Всего участвовал более чем в 40²⁵ выставках украинских, союзных и выставках советского искусства за границей²⁶. Кроме того я был представлен на выставке “Достижения советского искусства за 23 года” в Третьяковской галерее в 1940 году.

Работы мои приобретены музеем изящных искусств в Москве, Украинской картинной галереей, Московским и Харьковским музеями революции, Шевченковским музеем в Каневе, антирелигиозным и Краеведческим Музеем в Харькове.

Отзывы о моих работах были напечатаны в украинской, русской, еврейской и заграничной прессе. За время войны выполнил 2 военных плаката в Харькове, пять агитокон в Бийске, 4 панно и друг. работы. За время войны участвовал с следующих выставках: к годовщине Кр. Армии в Барнауле, выставке художников в Бийске, выставке агитплаката²⁷, организованном Всекохудожником в Москве и в выставке, посвященной годовщине войны в Алма-Ата²⁸. В настоящее время работаю над серией гравюр “Фашизм враг человечества”²⁹, над гравюрой в линолиуме “Возвращение партизан в родное село”, гравюрой на дереве “Освобождение”³⁰.

Педагогической работой занимаюсь с 1925 года: с 1925 по 1930 год преподавал в семилетках, с 1930–1932 г. в Художественном техникуме, с 1932 г. в Художественном институте, с 1936–39 гг. в детской художественной студии при Харьковском доме архитектора, с 1938–41 гг. в Харьковском Дворце пионеров.

По общественной линии работал членом художественного Харьковского Т-ва “Художник” в 1938–39 гг.³¹

Бланк.

23 сентября 1942 г., г. Алма-Ата»³².

Художник був нагороджений медаллю «За трудову доблесть у Великій Вітчизняній війні».

Після війни Б. Бланк продовжив виставкову³³ й педагогічну³⁴ діяльність. Працював над «Поєзією наших днів» – циклом дереворитів на вірші М. Рильського, П. Тичини, І. Фефера³⁵. Проте «Ідеологічний диктат <...> прирік на внутрішню опозицію <...> Б. Бланка <...> та ін.» [6, с. 309–310].

Роботу над статтею для словника «Художники Радянської України» зупинила смерть Бера Пінхусовича Бланка (19 липня 1957 р. в Харкові). Шанувальникам його творчості залишилися роботи художника, які зберігаються в музеях, а також листи й рукописи в архівах.

Висновки. Матеріали, які зберігаються в архіві відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтв ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, зокрема листування з М. Рильським, є цікавим доповненням до біографії харківського художника Бера Пінхусовича Бланка.

Примітки

¹ Тут і далі збережено орфографію та пунктуацію оригіналу. Випадково пропущені літери додано у квадратних дужках.

² Архів відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтв ІМФЕ ім. М. Т. Рильського (далі – Архів відділу). (Підготовчі матеріали до неопублікованого словника «Художники Радянської України (автори: Б. Бутник-Сіверський, З. Лашкул, В. Ткаченко, технічний секретар Т. Радзівського. Кінець 1940-х – 1950-ті рр.), папка «Бланк Бер Пінхусович»; далі – Підготовчі матеріали.) Машинопис.

³ Архів відділу (Підготовчі матеріали). [Лист М. Рильського до Б. Бланка.] Машинопис.

⁴ «Довереность.

Я, Бланк Б. П. доверяю тов. Довгамо А. М. получить у тов. Бутника-Северского Б. С. мои работы.

2/II – 49 г.

Б. Бланк

подпись тов. Б. П. Бланка заверяю управдом 0254 (подпис неразборливий)». Архів відділу (Підготовчі матеріали). [Довіреність Б. Бланка.] Рукопис.

⁵ Архів відділу (Підготовчі матеріали). [Список творів Б. Бланка.] Рукопис.

⁶ Архів відділу (Підготовчі матеріали). [Анкета Б. Бланка.] Рукопис.

⁷ Архів відділу (Підготовчі матеріали). [Список виправлень Б. Бланка до статті З. Л[ашкул].] Рукопис.

⁸ Архів відділу (Підготовчі матеріали). [Статті до словника «Художники Радянського України»]. З. Л[ашкул]. Рукопис. Машинопис із виправленнями Б. Бланка.

⁹ Ілюстрація до книги Менделе Мойхера-Сфоріма «Мандри Венямина III», 1938 р., гравюра на дереві; ілюстрація до вірша М. Рильського «Ластівки літають», 1947 р., гравюра на дереві; ілюстрація до вірша І. Фефера «Відродження», 1947 р., гравюра на дереві; ілюстрація до вірша І. Фефера «Мічуринка», 1947 р., гравюра на дереві.

¹⁰ Архів відділу (Підготовчі матеріали). [Автобіографія Б. Бланка.] Машинопис.

¹¹ Архів відділу (Підготовчі матеріали). [Картка Б. Бланка до словника «Художники Радянської України».] Рукопис.

¹² У «Картці» уточнено дату – 20 червня 1897 р.

¹³ Тепер – м. Ліепая Латвійської Республіки.

¹⁴ В «Анкеті» Б. Бланк називає батька «служачим портової конторы».

¹⁵ У 1909 р. Б. Бланк поступив у Реальне училище в Лібаві, де закінчив 6 класів. У 1915 р., у зв'язку з початком Першої світової війни, сім'я евакуювалася до м. Волчанська Харківської губернії, де 1916 р. майбутній художник закінчив місцеве Реальне училище.

¹⁶ Учителями художника були С. М. Прохоров, М. С. Федоров, М. А. Шаронова, а з другого курсу, коли Б. Бланк обрав спеціальність «графіка», – В. Д. Єрмилов й О. В. Маренков (1886–1942, був репресований). В «Анкеті» художник подав таке: «С 1925 года мастерской руководил художник Падалка». Згадувати репресованих митців в офіційному документі 1940–1950-х рр. було досить сміливим кроком. У новій «Історії українського мистецтва» Б. Бланка охарактеризували передусім як учня І. Падалки: «<...> Вчений секретар ДАХНу О. Сидоров <...> у передмові до каталогу виставки <...> охарактеризував художника [І. Падалку – О. Л.] і його учнів Б. Бланка, О. Довгаля, М. Котляревську як одних з кращих українських митців, які вже “виробили собі зовсім свою “художню мову”, те, що називається стилем» [6, с. 102]. «Цей стиль простіший, монументальніший і декоративніший, ніж гравюра РРФСР. Українці вміють досягати гарних ефектів плоскісного візерунка, карбованої напруги малюнка, в якому є дещо від так званих “народних картинок”, лубків, або від малюнків дітей, якими так захоплюється все сучасне мистецтвознавство. Саме ця близькість до примітивної, не спокушуваної ще народної мови, а не рафінованого бажання знайти в примітивах екзотичні емоції, керує

українською графікою» [6, с. 102]; «На засадах бойчукізму з учнів Падалки знайшли себе єврейські художники Б. Бланк і М. Фрадкін зі своєю національною тематикою. Радість життя як вищий сенс людського буття – ця особливість світосприйняття, що знайшла відображення в їхніх роботах, має спільне зі стилістикою М. Шагала, а живий гумор сприймається не тільки, як одна з особливостей школи І. Падалки, а викликає асоціації з образним світом Шолом-Алейхема» [6, с. 102]; «До неопримітивізму можемо віднести графічну школу І. Падалки, до якої входили М. Котляревська, О. Довгаль, Б. Бланк, М. Фрадкін» [6, с. 153].

¹⁷ Б. Бланк із тих чи інших причин не подав відомості про своє членство в Асоціації революційного мистецтва України (далі – АРМУ) в 1927–1931 рр.

¹⁸ Надзвичайно цікаво порівняти відгуки про творчий союз цих харківських графіків, зібравши їх у хронологічній послідовності: «Ці перші роботи тематично обмежені і позначені виразно формалістичною манерою письма» (Архів відділу (Підготовчі матеріали). [Статті до словника «Художники Радянського України».] З. Л[ашкул]. Рукопис. Машинопис із виправленнями Б. Бланка); «Чимало дереворитів, стилізованих під лубок, зокрема кольорових, виконали Б. Бланк і М. Фрадкін, які в той час виступали як співавтори циклів та окремих гравюр. Однак твори їх не стали здобутком українського естампа. Як і багато інших формалістичних праць, вони не знайшли схвалення у широкого глядача і не витримали іспиту часом» [8, с. 148]; «Разом з М. Фрадкіним він [Б. Бланк – О. Л.] оформив тонкими вишуканими дереворитами “Лірику” Л. Первомайського (1935), “Легенду про Тіля Уленшпігеля” Шарля де Костера (1935), “Бруски” Ф. Панфьорова (1934), “Мандри Гулівера” Д. Свіфта (1935)» [4, с. 320]; «У 1931 році М. Фрадкін та Б. Бланк об'єдналися у творчий союз для створення гравюр-плакатів, а в 1932 – для створення циклу “Євреї на землі”. Для оповідних сенок, щоб найцікавіше й докладніше донести відгомін життя, художники <...> обрали пластичну мову примітива» [6, с. 156]; «<...> у повенному Харкові розвивалася ліногравюра, до якої зверталися блискучі майстри дереворита, учні І. Падалки, Б. Бланк та М. Фрадкін, яким було нескладно опанувати досить подібну пластичну мову» [6, с. 339–340].

¹⁹ Менделе Мойхер-Сфорім («Книгоноша») – псевдонім Шолома-Якова (Шолем-Янкева) Бройде, за паспортом – Соломона Мойсейовича Абрамовича (1835–1917), єврейського письменника, який жив в Україні.

²⁰ Звичайно ж, «ці роботи свідчать про рішучий перелом у його [Б. Бланка – О. Л.] творчості та свідомий перехід на шлях реалістичного мис-

тецтва. Такого ж реалістичного характеру і його естампи, які він виконує в дальші роки <...>. (Архів віділу (Підготовчі матеріали). [Статті до словника «Художники Радянського України».] З. Л[ашкул]. Рукопис. Машинопис із виправленнями Б. Бланка). У 1960-ті роки ставлення до творчості харківського графіка стане ще поблажливішим: «Творчості <...> Б. Бланка <...> властиві ліричні інтимні ноти (О. Донченко «Йоська-винахідник», 1930)» [4, с. 203]; «Над оформленням збірки віршів П. Тичини «Партія веде» працював також Б. Бланк. Він виконав у техніці дереворита титул, невеличкі заставки й кінцівки, що прикрасили сторінки й розвороти видання пластичними, гармонійно розміщеними орнаментальними й сюжетними композиціями» [4, с. 320].

²¹ Інша назва – «В бур'янах».

²² Обидві роботи були призначені для виставки, присвяченої 125-річчю від дня народження Т. Шевченка (1939).

²³ Лінорит «Пушкін в театрі» був призначений для виставки в Державному історичному музеї (Москва), яка стала частиною Пушкінського ювілею 1937 р.

²⁴ Б. Бланк дебютував на виставці АРМУ, де експонував акварель «Пісня» і лінорити «Шарманщик» і «Кравець».

²⁵ У «Картці» художник згадав про 50 виставок, учасником яких він був.

²⁶ Першою закордонною виставкою стала виставка в м. Софії (Болгарія) 1935 року. Б. Бланк експонував дереворити до книги Менделе Мойхера-Сфоріма «Фішка Кульгавий». У наступні роки, у складі збірних виставок радянської графіки, твори митця експонували також у Латвії, Литві (до початку Другої світової війни), Польщі, Чехословаччині, Швеції, США, Японії, Франції.

²⁷ Імовірно, мається на увазі пересувна виставка «Новосибірськ–Томськ».

²⁸ У наступні роки війни виставкова діяльність Б. Бланка також була досить активною. У 1943 р. він брав участь у виставці в Алма-Аті. У 1944 р. повернувся в Київ, де

експонував лінорити «Повернення партизан», «Біженці», «Повішені», «На будівництві Алма-Атинської ГЕС». У 1945 р. художник показав серію ліноритів «Пам'ятати» і монотипії – етюдів учениць хореографічного училища.

²⁹ Згодом серія отримала назву «Пам'ятати». Робота над нею тривала впродовж 1942–1945 рр. в Бійську, Алма-Аті та Харкові. Серія охоплює лінорити «Біженці», «Повішені», «Партизанка», «В чому її провина?», «Жива могила», «На милість переможців».

³⁰ У Бійську, де Б. Бланк перебував в евакуації, художник досить несподівано спробував себе як монументаліст – оформлював міську площу до 24-річчя Робітничо-Селянської Червоної Армії та до свята 1 Травня (1942).

³¹ Також – член Художньої ради товариства «Каз Ізо» (1942–1944 рр., Алма-Ата), заступник голови творчої секції Спільки художників Каз. РСР (1943–1944), член журі виставки в Алма-Аті (1943).

³² Тепер – Алмати, найбільше місто Республіки Казахстан та його колишня столиця.

³³ У 1946 р., на виставці української графіки в Ленінграді й Талліні (тепер відповідно – м. Санкт-Петербург, РФ, і м. Таллінн, Естонська Республіка), демонстрували лінорити Б. Бланка «Біженці», «На милість переможців», «Повернення партизан», ілюстрації (дереворити) до книг Менделе Мойхера-Сфоріма, поезії П. Тичини й Д. Гофштейна (1889–1952 рр.; розстріляний як діяч Єврейського антифашистського комітету). Харківську виставку 1947 р., присвячену 330-річчю від дня смерті Шекспіра, прикрасили блискучі лінорити митця до комедій «Приборкання норвільвої» та «Віндзорські насмішники».

³⁴ Викладав рисунок, живопис і композицію в Харківській художній школі ім. І. Ю. Рєпіна (1945–1947).

³⁵ Фефер Іцик (Ісаак Соломонович, 1900–1952) – єврейський поет і радянський громадський діяч. Розстріляний за вироком спеціальної судової колегії у справі Єврейського антифашистського комітету. Реабілітований 1955 р.

Джерела та література

1. Врона І. Українська радянська графіка. Київ : Держ. вид-во обр. мист-ва і муз літ-ри УРСР, 1958. 196 с.

2. Графічна школа Івана Падалки. Харків. 1920-ті роки. Каталог виставки, присвяченої 100-річчю від дні народження художника / авт.-упоряд. Соколюк Л., Титаренко Н. Харків, 1994. 20 с.

3. Іваницька Г. Блискучий талант майстра. *Слобода*. 1997. 27 серп.

4. Історія українського мистецтва / під ред М. П. Бажана. Київ, 1967. Т. 5. 480 с.

5. Історія українського мистецтва / під ред М. П. Бажана. Київ, 1968. Т. 6. 452 с.

6. Історія українського мистецтва / НАН України. ІМФЕ ім. М. Т. Рильського ; голов. ред. Г. Скрипник, наук. ред. Т. Кара-Васильєва. Київ, 2007. Т. 5 : Мистецтво ХХ століття. 1048 с.

7. Лившиц Т. Мастер гравюры. *Комсомольское знамя*. 1957. 20 июня.
8. Турченко Ю. Український естамп. Київ, 1964. 336 с.
9. Художники Харкова / авт. текстів і упоряд. М. Безхутрий. Харків : Прапор, 1967. 176 с.

References

1. VRONA, Ivan. *The Ukrainian Soviet Graphic Art*. Kyiv: State Publishing House of Fine Arts and Musical Literature of the Ukrainian SSR, 1958, 196 pp. [in Ukrainian].
2. SOKOLIUK, Liudmyla, N. TYTARENKO (authors-compilers). *The Graphic Art School of Ivan Padalka. Kharkiv. 1920s. A Catalogue of the Exhibition Dedicated to the Centenary of the Artist's Birthday*. Kharkiv, 1994, 20 pp. [in Ukrainian].
3. IVANYTSKA, H. A Brilliant Talent of Master. In: *Sloboda*, 1997, August 27 [in Ukrainian].
4. BAZHAN, Mykola (ed.-in-chief). *The History of the Ukrainian Art: in Six Volumes*. Academy of Sciences of the Ukrainian SSR, Main Editorship of the Ukrainian Soviet Encyclopedia. Kyiv, 1967, vol. 5: *The Soviet Art of 1917 to 1941*, 480 pp. [in Ukrainian].
5. BAZHAN, Mykola (ed.-in-chief). *The History of the Ukrainian Art: in Six Volumes*. Academy of Sciences of the Ukrainian SSR, Main Editorship of the Ukrainian Soviet Encyclopedia. Kyiv, 1968, vol. 6: *The Soviet Art of 1941 to 1967*, 452 pp. [in Ukrainian].
6. SKRYPNYK, Hanna (ed.-in-chief). *The History of the Ukrainian Art: in Five Volumes*. Scientifically edited by Tetiana KARA-VASYLYEVA. M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of NAS of Ukraine. Kyiv, 2007, vol. 5: *The 20th-Century Art*, 1048 pp. [in Ukrainian].
7. LIVSCHITZ, Tatyana. A Master of Engraving. In: *Komsomol Banner*, 1957, June 20 [in Russian].
8. TURCHENKO, Yuriy. *The Ukrainian Engraving*. Kyiv, 1964, 336 pp. [in Ukrainian].
9. BEZKHUTRYI, Mykola (texts' author, compiler). *Artists of Kharkiv: A Reference Book*. Kharkiv: Banner, 1967, 176 pp. [in Ukrainian].